Государственная б-ка
СССР имени В. И. Ленина

1-12 Серд

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

Сердало

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай обкома,
Нохч-ГIалгIай АССР Лаккехьарча Советеи Министрий Советеи орган
(«СВВТ») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадувл 1923 шера денз ● ЕРА, 12 апрель, 1973 шу. ● № 44 (5305). Мах 2 нап.

ПАРТИЙНИ КОМИТЕТИЙ ПЛЕНУМАШ

КПСС обкома X пленума сецамо маяхара бахача наха юкъе бу идейно-политически, интернационални, атеистически кIентза болх чIоагIдар, кадрашна бу болх тоIбара, боазами культурен хьалхечъа кулгалдара боарам лаккбара районин партийни организацеитна хьалхаяка латтача деканрашта хетаьв партс горкомийн райкомийн пленумаш хиннай республике.

Докладчиканен пренешка къамбазан дахча коммунистанен йоккха моттиг хетаю интернационални кхетам балар, атеистически пропаганда яр, капирхой коммунистически уйлаюа хьалхехбар санна долча идеологически балха лоарIкъамеча достамашта. Цар белгалдоах, партийни организацеина делабеча идейни-кхетама балха боарам хIанз пIадехаюа маяхара боацIара. Из болх дензе, тIепарта зелабап, пупIа духха а формализм.

Пленумашка дакъа лаьцараша бокъонца, партийни принципиальностама дийпар деши, къхьегамхой коммунистически уйлаюа хьалихебара, кадрашца болх, боазами культурен хьалъечара кулгаздеча тоодара, пятилетка кхоалагIча, хоадамбеча шера заданеи КПСС XXIV съезда исторически решенеши толамца кхоачашъара къхьегамхой еарнагIа бахара тIаераял духха предложенеш йоалайир.

Парте Наьсарен райкома пленуме доклад йир КПСС обкома хьалъаюн парта секретара С. С. Апряткина. Пленума балха юкъе дакъа лаьцар КПСС НК сектора заведующе Г. Л. Лапчинске.

Парте Суржански райкома пленуме доклад йир КПСС райкома хьалхарча секретара К. П. Аристова. Пленума балха юкъе дакъа лаьцар КПСС НК инструктора А. М. Васильевен, КПСС обкома секретара М. А. Дороховен.

Парте Магалбика горкома пленуме доклад йир КПСС горкома хьалхарча секретара Л. П. Саньков. Пленума балха юкъе дакъа лаьцар КПСС НК инструктора П. И. Жилинен КПСС обкома секретара Х. Х. Боковен.

Партийни комитетий пленумаш иштта хиннай Октябрьски, Ачхой-Мартановски, Гудермеески, Шелковской, Грозненски, кхыча районашка.

ХЬУВКЪАМА ЛАРД ЙОЛЛА ДЕНОШ

ТАХАН КХАШКА

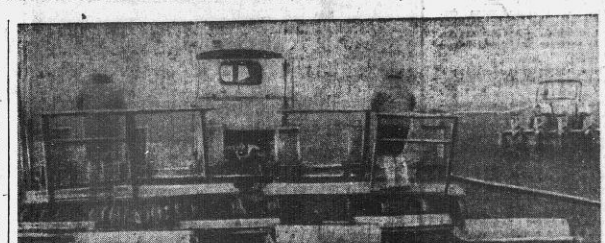

Сихбенна юртбоахама культураш дIаюан ба Урус-Мартана района «ГойтIинский» совхоза кхаш леладелраш. Ухх бетта хьалхара декада чакхдала цIыз дIэшаш 211 гектара тIа горохи 83 гектара тIа кена, мошала доакъара дахьоаца 144 гектара тIа цхьан шера тIаюоаца баьцаюн, 50 гектара тIа хьажкIаюн, 90 гектара тIа сеюкан дIаийна баьнабар механизаторашна.

Сеюкд дIелелхьа хьалхагIа минеральни удобрена а тоссаш куьйтиваю еш ва тракторист Ахмадов Тlаус. Совхозе ше дика вуьшIйтракториста Ахмадов Зайнде. Норма 12 гектар мара йоацача дийнахь 25 гектара тIа сеюкн дIаюов цо шиI агрегатаца. ДIадийна сеюкан фу лаьтта дIхьагIа дужарголаш трактора тIехьайнарча езача катокашца охьам Iотоделу.

СУРТА ТIА: хьалхарча алана тIа сеюкд дIа, а юьш-охьам Iотделдеш а Ахмадов Зайнде агрегат, кхай тIа минеральни удобрени а тоссаш культиваци еш вода тракторист Ахмадов Тlаус.

И. ПЛИЕВА сурт.

ТАХАН КХАШКА

Дукха нах, техника хул хIанз республика колхозийн совхозийн кхашка. Шерра даьржад бIаьстан кхашкара балхан. Iуйран денз боад кхоавлабаллача хьахоь болх беш йоахкача тракторий таташ.

Ухх шера 9 апрель тIаюкоачыи республике 46 эзар гектара тIа дIайийнай бIаьсти юь культураш, е планагIа дIае езарех 25 процент. Балъа темпаш динка лаьхаргIа я дIалаьхача шера хиннаюл.

Массарел хьалха кхашка ара а бальна бIаьсти планагIа дIае езаюа культурех хоозалагIа дакъа дIайийна бальнаб Грозненски. Наурски районашкара механизаторааш.

БIаьстан юхьье юь культураш дIа а йийка хIанз гидуэргаш, шекара сеюкда, коартолаш, хьажкIаш дIае долаьвй республика лукхаюа кулгаздеча механизаторашца а. Масала, хIанзале ваюр тектара тIа дIайийнад республике гидуэргаш. Цунах лукхагIа дола дакъа Грозненски, Гудермеески, Надтеречни районашка кхоач.

Шн эзар гаргга гектар дIалаьцай хIанзале дIайийнача шекара сеюкас, планагIа дIае езаюх 21 процент. Хlаьта Шалъа районе механизаторааш 1140 гектара тIа дIайийнай из культура, е дIае езаюх 30 процент. Цхьабаьюа пар лоалаюоца урус-мартанхоша 7 процент мара кхоачашъяи ухх бIаьсти шекара сеюкад дIаера план.

Кхы а дикагIа болх вIашIтIехьбалюка дIадув республике баьцаларан. ХIанзле 3743 гектар майда дIалаьцай цу культурана е планагIа дIае езаюх 40 процент.

Дикача темпашца чакхдоах баьцаларан дIадера балхан Суженски Аптой-Мартана районашкарча механизаторааш.

60 гектар совгIа майда тIа дIайийнай республике коартолаш е планагIа дIае езаюх ахаш. Суженски района механизаторааша коартолаш дIаера план 75 процент хоозачашъяй, хIаьта ваьсархоша — 43 процент.

ЙийсагIча пятилетка хоозалагIча, хоадамбеча шера юртбоахама культурай лакха хьувкъам кхеба республика механизаторааша лоаттабеча кьобсаме дика новкъосташ ду каст-каста дсла чача догIаша а. Цудухьа, йолча резервеер биззд пайда эзаш бергига а шиз тIабдахйта беза республика хIаш дсладераша бIаьстан баллхаи доапача хIанз маюта дикагIа чакхдахра.

БЕРРИГА НИЗ — ДЕККАРАШ КХОАЧАШДАРА

Пригородни зоне уллтха совхоз. Тхо керттера декхар Грозне баха нах мамота дукхагIа корача баьцаларашца, сомана Iалашбар да. Цудухьа баьцаларашсом боаккхилта дегIаюалаларе терхам тIабдахитаб совхозна директе, партийни профсоюзни организацеша.

Ухх шера планагIа 9560 тонн чу а ешд паччахьалхенга 8900 тонн баьцадаларан дожка дезаш ба совхозе кхаш леладелраш. Цхьабаьккда, совхозе хиннача собране шоай тороналш, резервеш лаьрхIа а лаьрхIа 1150 тонн чу а ешд паччахьалхенга 9500 тонн баьцадаларан дожка социалистически декхар тIаийнар.

Баьцадараш кхелара тIаийна лекхараш лакха за. Цхьабаккда ньха балкашара материальни безам сов а бIаьхха къхьегам сеттIа иIашIгIьабкхетача, агротехника бокъонаш лорайча, хьувкъам алсамбаккхара торо душ йоль резервеш цахалаш лехь а лехаш балха цхьаькхIалча декхаран хийца хоозачашлугрда.

Йолча резервеех, торонех бизза пайда эш совхозе. Ер шу долалуш совхоза ерригача участкашка къаьлсетача наьха балхашара материальни моральни безам совбаккхара лаьрхIа мероприятеш белгалъяхар, шерра социалистически яхь йоаржайир, отделенешта, бригадашта, звеношта, хIара сага юкъе яхьа договораш уттадир.

Социалистически яхье ах шера кетало яьккхача отделенешка хоза сом премеи лургьа, хIаьта шера кетало яьккхача отделене коллективина — 3 эзар сом. Из ачча шера социалистически, яхье котало яьккхача отделенерча бригадаш коллективина — 1500 сом, шоллагIа моттиг яьккхача коллективина — 1000 сом, кхоалагIа—500 сом ачхаи премеи лургьа.

Ачхаи премейца, маьхерча совIатташца белгалбоахаргба звеношта, наха юкъе яьржаяи яьхьхьалхара моттигаш яьхараи а, шоай балха нормаш тIехьхоачашъеш къахьийгараш д.

Масала, баьцадараи рассала лаьтта дIаетIача из бIаь процент хьатIаяьлча, из кхеньа хIараненга 200 сом премияла оттадаьд. Хlаьта парникашка хлень рассада лаьтта дIайогIаш лаьтт.

Ухх деношка рассада кхеш шоай балда нормаш хоозачашъяршта ачхаи премеш луш собрани хургьа. Хlаьта белгалдахкха доагIа уж премеш эпарташ духха болга. Из лика гIуларх да.

Социалистически яхьо, моральни материальни стимулаша дIаьй наьха къахьегама раскарде. Цунна тешаа ду доахача толамаша.

ЦхьоалагIча отделене 130 гектара тIеи шоллагIча отделене 454 гектара тIеи баьцадараш лаьдувргда совхозе. Цул совгIа цхьоалагIча отделене шеларг йоахьаьь а кхеннча а хIунхьам ца луш йогIу сомий гаьнаш, дIа а яьха кхы а 51 гектара тIа хьахха кхача нарсаш дIаюорьяь. Хьалха хIунхьа нарсаш хIанз дIюоаш и. Хlаьта дIаьхха шелаг хьача уж йохьаергIоапаш дIайийнача нарсаш тIа йиткъа полиэтиленови пленка юлл. Цу майда тIера май бутт кахьболаш нарсаш чуюьрган.

Дика кийчо яьй совхоза къахьегамхоша баьцадараш дIадера. Масала, цхьоалагIча отделене баьцадараш дIадера тхьхьонастадьча лаьтта планаа совгIа а йолу йогIу сомий гаьнаш, дIа а яьха кхы а 51 гектара тIа хьахха кхача нарсаш дIаюорьяь. Хьалха хIунхьа нарсаш хIанз дIюоаш и. Хlаьта дIаьхха шелаг хьача уж йохьаергIоапаш дIайийнача нарсаш тIа йиткъа полиэтиленови пленка юлл. Цу майда тIера май бутт кахьболаш нарсаш чуюьрган.

Дика кийчо яьй совхоза къахьегамхоша баьцадараш дIадера. Масала, цхьоалагIча отделене баьцадараш дIадера тхьхьонастадьча лаьтта планаа совгIа а йолу йогIу сомий гаьнаш, дIа а яьха кхы а 51 гектара тIа хьахха кхача нарсаш дIаюорьяь. Хьалха хIунхьа нарсаш хIанз дIюоаш и. Хlаьта дIаьхха шелаг хьача уж йохьаергIоапаш дIайийнача нарсаш тIа йиткъа полиэтиленови пленка юлл. Цу майда тIера май бутт кахьболаш нарсаш чуюьрган.

Цахаддан йолахо ю совхозе сомий бешамаш тоаяра а. Масала, уьх шера 69,1 гектара тIа кьаена, сом кIезиг ду гаьваи лIа а йоахаи кIона гаьнаш дIаетIай.

«ИйслагIча пятилетка хIара ди мердача толамца белгалдоаккхарга вай» яхача деизагIа кIа а хьегин шоашта хьалхашка латтача соцялиственнаи деизагIа дикача хьоккамашца кхоачашдара берриг низ тIабдахйтаб тха совхоза берригача баьцадараш, сомий бешамаш, кхаи леладелраш.

А. ОСЕЦКИЙ,
Грозненски района сомий баьцадараний кхоалагIча совхоза паьткома секретарь.

Йокка майда дIалоан совхозе сомий бешамаша — 372,6 гектар. ДукхагIа яраи цхьоалагIча отделене я уж.

Толамца чакхдькад совхоза къахьегамхоша сомиг бешамашка бIаьстан юхье де деза балхан. ЦхьоалагIча отделене шеларг йоахьаьь а кхеннча а хIунхьам ца луш йогIу сомий гаьнаш, дIа а яьха кхы а 51 гектара тIа хьахха кхача нарсаш дIаюорьяь. Хьалха хIунхьа нарсаш хIанз дIюоаш и. Хlаьта дIаьхха шелаг хьача уж йохьаергIоапаш дIайийнача нарсаш тIа йиткъа полиэтиленови пленка юлл. Цу майда тIера май бутт кахьболаш нарсаш чуюьрган.

Дика кийчо яьй совхоза къахьегамхоша баьцадараш дIадера. Масала, цхьоалагIча отделене баьцадараш дIадера тхьхьонастадьча лаьтта планаа совгIа а йолу йогIу сомий гаьнаш, дIа а яьха кхы а 51 гектара тIа хьахха кхача нарсаш дIаюорьяь. Хьалха хIунхьа нарсаш хIанз дIюоаш и. Хlаьта дIаьхха шелаг хьача уж йохьаергIоапаш дIайийнача нарсаш тIа йиткъа полиэтиленови пленка юлл. Цу майда тIера май бутт кахьболаш нарсаш чуюьрган.

Дика кийчо яьй совхоза къахьегамхоша баьцадараш дIадера. Масала, цхьоалагIча отделене баьцадараш дIадера тхьхьонастадьча лаьтта планаа совгIа а йолу йогIу сомий гаьнаш, дIа а яьха кхы а 51 гектара тIа хьахха кхача нарсаш дIаюорьяь. Хьалха хIунхьа нарсаш хIанз дIюоаш и. Хlаьта дIаьхха шелаг хьача уж йохьаергIоапаш дIайийнача нарсаш тIа йиткъа полиэтиленови пленка юлл. Цу майда тIера май бутт кахьболаш нарсаш чуюьрган.

КЪАХЬЕГАМА ВАХТЕ

Вай республикерча гIиллокхой хьаштаан дизза кхоачашдара тIаIергтта къовсам лоаттабеча Нохч-ГIалгIай карьероуправление болхлоша толамца кхоачашну пятилетка кхоалагIча, хоадамбеча шера тIаийна локкхий социалистически декхараш. Продукцена реализацеи яра хьалхарча квартала план 103 процент кхоачаш а еш, планал совгIа цар маьхала яьккхай 17 эзар сома продукци. ХIаьта товарни продукци арахецара кхаь бетта задани а диккха тIехьхочашъяьй управление коллективо. Планал совгIа баьккхаб 5 эзар кубически мето жагIа, иштта дукха яьккхай гIум, кхыйола материалаш. Уж толамаш кхы а совлоаюаи къахьегаш я из ух апрель бетта а.

Управление карьеранта юкъе яьржача социалистически яхье хьалхара моттиг яьккхай къона инженер Юлаев Iийса керте латтача Аргунски карьера коллективо. Цига хIара сменагIа нормаш 125—130 процент кхоачашъеш хIинаре къаьлег Албогачиев Мальмад. Акеноев Владимир, Неверов Василий, Денисултанов Мовсар керте латтача бригадаша.

Д. БОГДАНОВА,
Нохч - ГIалгIай карьероуправленеи планови отдела начальник.

* * *

Пятилетка хоадамбеча шера плани тIаийца социалистически декхараш ханал хьалха кхоачашдара ерига пхай Грозненски опытно - экспериментальни завода болхлоша. Цунга хьежжа дика да цар производственни хьокхамаш а. Товарни продукци арахецаран цунна реализаци яреи кхаь бетта план 101,6 процент кхоачашъяй

АТЕИСТИЧЕСКИ ПРОПАГАНДА АКТИВИСТАШ

«Нохч-ГIалгIайче дина тоабаш», «Ислам зуламе хилара?», «Керда цIейин обрядаш вахаре кхахьарах», «ГIайгара баттинна идеологеи», «Дин — коммунизмо» — къаьсттамхошца хьалхенца цу тайпара лекцеш еш Заводской районе «Знание» общества лекторааш.

Ладугlаргар чоагIа лоарIзиин безамен тIаюи атеистически темаех льца лекцеш ешаш бола духкагIбола лекторааш. Царех я Заводской прокуратура следователь Н. И. Гончарова. «Кхалсаги дин» аьнна цо ешаш долча лекцега дог ца эккхаш ладугlнаха. Из иштта ухх теорин вахарпара маслаш юкъекхувлаш чоагIе цун карагIдоалаюдаь, дыно кхалнаха лоаттадаь. Iазап цо кIаьта дIагойтанадь. Иштта чуюьлам болаш я А. Э. Вешцев — «Нохч-ГIалгIайче кипаллин тоабоша», А-Х. А. Саламова — «Ислам зуламе хилара?», Е. П. Ковнацке — «Керда цIейин обрядаш», О. Я. Шелемина, — «Коммунистически дышеи мораль» яха лекцеш а.

Космос кIарвезарах, Мальха систематах, Iайгара ГIалгIай тIа хиназеки цу тIа дIакхо водача хан, хьуржача эрзалоеш дувлаш йолча лекцеша дына догмаш йохьаю.

Лекцеша цIеарIча культура Дворцеерча хIалкъа университете хIанз дIьлагIа цу да Iаламатзешмз факультет болх беш бола. Бетта цхьа факультете лекцеш болчарна Iаламат - атеистически лорIлаш йовзийтаеш лекцеш еш.

Къахьегамхоша атеистически кхетам балара боккха болх чакхбоаккх «Знание» общества юхььхьарча организацеша. Атеистически темаех лекцеш кест-каста еш Ленина, А. Щерипова, Н. Алисмова цIеарIча Грозненски механизатура чакхлоаччаха звеношкарча, Грозненски химически комбинатерча, № 4 йолча горболышнеерча лекторааш.

Ер шу дIадолаеннача хана денз «Знание» общества Заводской районан организацеи лекторааш Iаламат-атеизма темаех лаьцна бIаь тергга лекцеш йийгай.

П. ПОПОВ.

ДИКА КИЙЧО ЯЬЙ

21-ЧА АПРЕЛЕ — КОММУНИСТИЧЕСКИ СУББОТНИК

Грозненски «Индюшка» фабрикана чубоагIача 44 модай ательешка, мастерскепка чакхъьянна 21-ча апреле коммунистически субботник дара хеташ хинна болхдой, инженерно-технически болхдой, тIулакIерча нана ха собранеи. Цига тайпара долча цу къахьегама дийнахь цаI санна массара ара я вахана хьинар айдаь къахьега лаьрхIад цар. Цу дийнахь ленински коммунистически субботнике дакъа лоацаш хургба 1400 сар, цаех 990 болхбо цехашка, мастерскешка продукци арахецаш хургба, вожаш 410 сар цехий ковнаш, гонахьара моттигаш цIенъеш, гаьваш гонахьара оадкаш, кIиранш тохаш хургба. Цу цхьаь дийнахь цар арахецаргба 6400 сома маьхх продукци, хIаьта болхлоша пакхьа кхо эзар сом сомгIа алапи яйслагIча пятилетка фонда юкъъхьарда.

●

В. И. Ленин вай бIаьи кхоъ шу дизаяр сиина 21 апреле чакхдоакхгарглоча Ерригсоюзни субботникне хьинаре дакъа лаьцара бокъха теркам тIабдахйта кийчо еш бз Надтеречни района «Надтеречный» совхоза къахьегамхой.

Совхоза дирекце, партийни профсоюзни организацеша субботнике деогIолча балхашта лаьрхIа план оттаяьй. Хlаьта боалама агитаторааша, политинформаторааша бокъха болх чакхбоаккх совхоза бсахлошта юкъе субботник дика вIашIтIехьбалькха чакхдаккхар мел лоарIзаме да дувлаш, цу мероприяте исторически чулоацам бувцаш, кхыдар.

Субботнике совхоза болхлой керттера дакъе лаьттан кIалара комсан мукъайоахаш, шпалераш товеш, лаьттан кIалара мукъаьяьха комсий гаьнаш шпалераш къахьегаш къахьегарга. Хьинаре дакъа доацарга 1 из болх беш совхоза контора болхлоча д. Хара производственни участказ коллективаша субботнике болх бара моттигаш хьакъоастаяьй хIанзле. Бе безаргбола болх белгалбакхлаб.

Субботнике къахьяйга лаьккха аъча яйсагIче пятилетка фонде дIачудаа лаьрхIад совхоза къахьегамхоша.

Х. МАГОМЕТОВ.

ЗАКОНО МАЯХХАРА ЧIОАГIА

Нохч-ГIалГIай АССР Министрий Совете хиннача совещанера

Уьйр деношка Нохч-ГIалГIай АССР Министрий Совете лилар къаьсттина депутатий городской районни Советий исполкомий председателийн председателийн заместителийн, КПСС райони секретарийн пропагандин агитацин отделий заведующийн, просвещене, культура, чурра гIулакхий, юстице министерствай, хIаъ-та, иштта судан прокуратурин бехкбоккхамера боллхоЙ совещани. Совещане массе а оагIорахь пленар дина культ.ге дола законодательство леладеш а, министерствон а, ведомствон а, организацин а, иштта предприятийн а, колхозан а, совхозан а, общественни организацин а, редакцин а, иштта Ленинан орденан Октябрь революцин орденан Нохч-ГIалГIай Автономи республикин Ленинан орденан Трудовой Красни Знамян орденан Грозни нефтяни промышленнин управленин а, Грозни нефтяни научно-исследовательски институтан а, Грозни нефтяни машиностроительни заводан а, Грозни нефтяни механически заводан а, Грозни нефтяни научно-производственни объединенин а, Грозни нефтяни научно-производственни объединенин а, Грозни нефтяни научно-производственни объединенин

ТАХАН—КОСМОНАВТКА ДИ

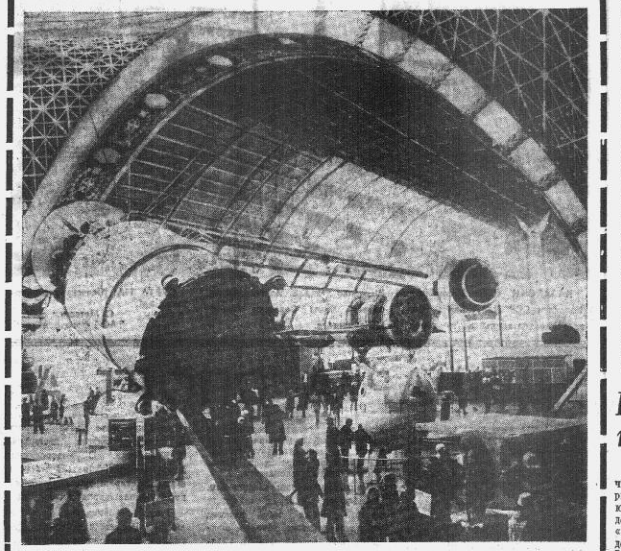

Тахан вай берригача мехко дезʼдергда космонавтка Ди. 12 шу хьалха «Восток» яхача Ю. А. Гагарина лехкаш долча космически кема дунен тӀа эггара хьалхара космически полет йир.

Дукха нах ба ух деношка СССР халкъа боахама карагӀдахнарий Выставка «Космос» яхача павильоне. ХӀара денна оъараш болча наха довз советски космически Инламнен техникаех карагӀдахнараш.

СУРТА ТӀА: «Космос» яхача павильоне.

В. МАСТЮКОВА сурт, ТАСС фотохроника.

ЦУ ХОЗАЧА апрельски дийнахьа

Военизадете арадаьлнад летчика - космонавта Титов Германаздаь «Сигала бесара са планета» яха книга.

АПН-о газет дешарашта деша могаду цу тӀара цхьа дакъа.

ГЕРМАН ТИТОВ,
СОВЕТСКИ СОЮЗА ТУРПАЛ,
СССР ЛЕТЧИК-КОСМОНАВТ

Сона дика дагадоагӀа из хоза апрельски ди.

...ФуннагӀа даь а хьетадеӀерг со хулаш латтар, цхьабакъда, цхьаккха дича а из де магаш. Фуд из? А, баскиларг... Къаьхьча бакъда юкъе лечкъа а лечкъа ерригача кашкаш яре кхайкаеш шиъ массазара иллн доах по. Укхаза а дена сел чӀоагӀа тӀар санна аЙлЙ цо, хан-хьоГ ухъзаш хургӀар?

УрагӀъяха йоккха ракета латтачуьнга дӀаъьеж со. Хьаллаьца монтажни фермаш а йоацаш латташ йола дото бесара, йоккха из хоза топ гонахьарча аренда, са ца тохалуш, сихагӀа лаьттанцара къаьста сингала яха Перташ эгаш латташ санна хет иа?

Хьаьта ди фантастически сигара бухье, металла шийлача инсташтта чуъьнахьа, скафандара чӀоагӀача кӀаза чуъьнаьха — саг. Цига — Юрий...

Тха йоккха йоаца группа старт ови площадкана гӀаька йоацаш лаьт. Шеиар цхьа хӀаман уйла ен па. Хьаьа хӀамо белаздаш Готе-Іаеш санна хет. А. физически доаал дан из. Леррига ч аламлен истори тхоаъца тӀехьашка а этта Саго екертӀой дагара деиз дунен тӀа ца хиннача тамашӀнача кемага - спутникага кхаччалца хьабенача наькъагӀа жоп дехаш къьаьста ца ловш санна сигала яхар. Сихлуш, сихлуш комета а хинна кьаЙланьяр из.

Двигателий тата дижачуп тӀехьагӀа юха а хезар сона баскилга доаха илли. Михо хьаера бӀаьстан юкъе тӀаньяннача бабций хоза хьаж. БӀаь шу хьаъьа ше хиннача тайнара яр хӀанз аре, бакъда, къаьлла сигала лоттабенабар сата кулгаша хьабь «Восток» яха седкъа.

...Скафандрап тӀа а юкъан тхо космодроме дӀадолхача хана ЮтӀавийза Гагарин марХӀа а велла... вийъхар цъа Іилмахо.

Цун кулг а лаьца Юре берга санна аьлар цунга:

— Тоъарга хьона, тоъарга, шиъга хила йиш яц...

БӀаь барХӀ минот аьлча Іилмахочо юха а марХӀа веллар Юрий. Хьаъла ше хиннача тара а вар тара а ваЙар Юрий. Из хӀанз-маца Іовиссавацар космосера. Саратовски лаьттан тӀа цун накъабахача дукхаъча наха магаиар бӀаргех Іоуха хий юхасоцаде. Из дар Саго яьккхача сийлахь - йоккха-ча котаЙнах доккхал деи Іоуханн хинна хий...

ХӀанз аттагӀа доахалора са. Старт дилалеъьа хинна хало мича яхар па ховш дӀаььлар.

Тхо тохкамах чакхдаьлар.

АПН.

Керттерча конструкторца вӀашагӀкхетар

1960 шера январе со нийсвелар московски авиационни госпиталь, цига тӀупенгӀа-нар медицинаски комисде «Церкви-хихи» чакх а вьина керда болх бе безам бо-лаш хинна 36 гаргга лет-чик. Денош дӀаъхар дораш хьежаш. тох-камш деш. юха а дораш хьежаш. Юхъерг а из доррига чакхдьлар. Дикка нийлъхьенча тха группа ме-дицинаски тохкамех чакх а вьина керда техника кареерзае кийча яр. Тхона из Іомае доладелар керттерча конструктора академика-ца Сергей Павльич Королеца вӀашагӀкхетарца.

ХӀанз Королева цІи масслена а Йовзаш. Цох лучка яьлаьь. Ховш хь. 1933 шера цо лаьъа а доапаш аггара хьалхара жидкости-ни ракеташ уратгӀьахийтаЙца, сигала лелача реактивни аппаратех стратосфера карвеРзаеча пайда эпара йоаъча хьалхарча Бригисо-вани конференце цо «Саг сигала вахийтара тѣъамаш дола ракетаз яха йоккха локлал яьлга, тӀом чакхбьнначуд тӀехьагӀа цох хьалхара аппараташ космосе яхийта гӀорвьяьна ракетий конструктор хинналга.

Космонавтала кандидаташ 1960 шера сентябре вӀашагӀкхийтар керттерча конструктора. Из хилар Москве. цхьан Іилма-тохкам медицинаски институте. Тхона а тхо кийчеш хиннараша а боккъонца хацар космосе гӀолга мишта хургда. Цудухьа Гладаха а деган тохалина а дар тхо ракетий космически кемаЙн керттерча конструктора Короленца вӀашагӀкхетаргда ашына хьаеча-ларча.

Институтъа конференце-зал. 15 сахьат алла долл. Заде хьачувера масеех саг. Царна юкъе белгалъ-бар цаІ, юкъерча дегӀара, шера белажаш. верстано. Эггара хьаъха бӀарг тӀаоттар цхьа ший тайнара цо корта лелабора...

Сен дуншарда из. тхо шепар кхерш а. хьагаш а, цецвьяна а бӀарахьежар пуина. ХӀараваР ла-ларийтар цунна тоЙшан цІи. цІа-ваь шу вІаььина. Королева терхам тӀабахийтта дадувгӀар. Цо сен уйда йора ха хала дар. Цо уйла ьь хила мег ух группера цхьа кьона пилот белгалве веза эггара хьалха космосе вахийта, хьаш. Из саг вовлаш а сана сох, ас вуначал а деш хьаььча техникех тешаш хургда.

БӀарг тӀера па боаккхаш хьежар тхо Короленга, тувьладлийтацар цун цхьа дош. Из ишшта хургӀ ььина хетарий тхона хьалхагӀа? Тамаш я-кх хийдале. Цхьабакъда. тхона хоара из кабинетни Іилмахо а вошаш. Іьлаьмате бокхха Іоламн хьипари а долаш хӀама хьдеи саг вогга. УГина цуніна бӀарахьежаш боаха уйла йора дика болх ба-кх тхо тІаьлат ца дьина, ух сагах тешаш мегарга-кх, яхаш. Тхона массанена а лукха везавеннавар из а цун ид-яш а. Из лелаш а бегаш бен а ваПар, цхьабакъда, цун уллув хоза яр. Къаььлл ьІаьолдешше а корта болиш дар. Техниках, космосах, полете вада кийчарах, тха лезалех хийтар, лийпар. Космически лема практически кийча да аьлар Королева. хьайбаш чу а ховшадьь сигал дахийтача. хІаьта ш1, мамотта дикагӀа кийчьала леза. Керттердар — дешар. Иу хала тхо дерригаи а въона дар, юкъера военни образования мара яПар тха- Ихьабакъда, тхона хоара самолетаи лелае. бокхха бе-зам бар керда техника Іомае а карвеРзае а.

25-30 минута мара дапзар оаха кІамаьл. Ихьабакъда, мел чӀоагӀа уйла яйтар цо тхога цуп гӀеъьа-гӀа! Шевар тийпар Королев тамашийна, Іалаьмате докиха хьаькъал, низ- хьинар долаш саг хиларах. Цох ПУ сахьате тешар. Цуппара кьаста безам бе-гаІцар. Бокхъалар аьлча, из хӀанз а тхона ва хӀара старте, саг космосе мел бодача хана.

Евгений ХРУНОВ,
Советски Союза Турпал, СССР летчик-космонавт, технически Іилмай кандидат.

ДОГ ГЮЗДОАХА ТОЛАМАШ

Новощедрински станицана гаьна йоацаш я Шелковской района «Комитет» колхоза къонача воккхагӀоачча жаГуна Дюсенбеков Казимата кошара. Жа дахкара кампани дайлоаненай цига. ВоккхагӀоача жаГун бригада коллективни шоаш хьийтача кьиз хьаХулачох гӀозбабьина хьувз.

ИтулагӀа сахьат дар со Казимата бригаде кхьаъача хана. Корашка тӀоала чуъьнаъча бӀаьстан маьлхо сийрданьккхар кошара чура. Пенашта юхье гӀолла шинна сагӀорахьа ардаьхех яь кІира тера цена одарқаш (е клеткаш) латт. Цъаьа оцарье массехь жий бар. Иу дийнахь дахка делаш дар уж. Дахкачуп тӀехьагӀа Іаьхарганца ихьана йоккъача электрически лампанца йоаъхьеш йолча къьастача клеткашка дІадургда уж. Цигара шиъкхо ди дальча дажа арадахьалца дІаХо кхедара сакманцикашка дІалургда.

Іаьхарганца ихьана жа латтача клеткашка хьежар со. ХӀара жийца шишша Іаьхар бар. ИЬезинга цец а вьина Казиматага каттар дир аз:

— Шишна Іаьхар баьб аххар массане а?

Казимат велакъежар.

— Шоана гуччча тайнара...

— Мишта баьккхаб оаш из толам?

— Хаишахьеи дикеи чакъъьакхар осемеиени яра кампани. Цул тӀехьагӀа зоотехникаша яхача тайпара Іунал дир. Тха бригадера нах дог лазаши шоайла цъьа Іарг болашн къаьхьегаш ба.

— ХӀанз шоана эггара халагӀа йола ха кургъа ер, — ях аз Дюсенбековга.

— Да-а да из ишша, —йоах къонача жа леладечо. — Со се, масала, нагтахьа мара аравала йиш йоЛаш хиЛан кошарера. Сиха дахх жа. Дийнахь а бийсан а сагӀа йола йиш хилаи. Масала, тахан Іуйрийна денз 36 жий бахкаб, 52 Іаьхарг а беш. Хьаьта хІанзаге 491 жийпо 730 Іаьхарг баьб. ХӀара бӀаь жийпо юкъера лаьрхІача 148 Іаьхарг баьб. Из дика да. Цъьабакъьла тха дожкар да Іаьхарган ца дойтан хьажкъар. Цу хьажъехьа докхха новкъостал ду тхона сакманцикаша, къаьста а Абдухаиирова Розас, Мурзагишиева Маржана, Амиров Бахьаудина, Дюсенбековгар Тамареи Раисаеи. Цена кхоачашду цар шоай дехкараш.

Дика новкъостал дир тхона бӀаьстан каиикуланп йолча хана Старощедрински юкъерча школа дешархона Курганова Зарута, Абдуллаиров Байбалас, Курманбаев Тойбика, кхычар. Жерчаштеи Іаьхаргашт ее ер тӀаттачуьнга йиш йолаш а дан. Уж да хилча сакманцикашта ховрдгаш малагӀча жийх малагӀа Іаьхар баьхийта беза.

— Алаз, Казимат, дІадахьача шера оаш Іунал даь отара йий ер?

— 1966 — 1968 шерашка дьча Іаьхаргех кхедъа да дерригаи а — 750 устагӀа. ИЬсьбакъда дІадахьача шера оаха Іаьра бӀаь жийна тӀехьара 132 Іаьхарг мара кІоаетабанзар. ХІанз гІулаш ду-цо. Цудухьа дьлнад цун сий холлеттеч.

СУРТА ТІА: хІанз кахьата пъкеташка шура чуйотаи я эпнаратчик Д. Жабраилова.

И. ПЛИЕВА сурт.

Кхы а дикагӀа къаьхьега лерхI

ЙийслагӀча пятилетка кхоалагӀча, хоадамбеи долча шера Ергиегоиски социалистически яьъа-юкъе а баха низ, хьинар ца кхедеш къаьхьеаи ба Шьала района «Юкиый» совхоза хьайбаш лела-дераш. Падвуган да Солтаханов Зайнде кулгаладеча коллективно Хьалхарча квартале дьъа тола-маш. Паччаьхалижкига хьайбай продукци йоххара плаи тЁехкхоачашъьай цар. ХӀара кхоабача Іаттагара йоаккха шура денгара ди массаза доал совъьоьл. Укхаза хьалхара мотгиг Исраилова Камета-йта я. Йиитта дика толаман доаханн хьайбагӀа деирхаи Тазбиева Тумиина, Амерханова Марем, Чуъьпарова Тіаус, Суатанова Аймани, кхыбараи. Соаъка ухъ хаиица ниййдича хІара кхоабача Іаттагара дийнаъь 6,4 килограмм дукагӀа йоаккх шура.

— ДІаХо йодача хана кхы а докхагӀа толамаш дъда кагӀаргӀдаргда тха хьайбаи леладе-раиита, — йоах совхоза зоотехника С. И. Пармонова.

Б. ДИНАЕВ.

Грозненски молкомбината болтдолка тІехьагӀа совръьаин сидедин я аппаратчик Жабраилова Дажарала Цъьабакъс смена Іаьхаргаш цо шин смешни нормаш дикка тІехкхоачаш ца еш. Цъьа мотгиг нийслъьйтина цо шин сеикагӀа брак йолаш продукци эрахийна. Эпшпча хІар ший новкъостаита дог рйъьа цолаш шин опыт дІа а

Мело яц

Урус - Мартана района «Горец» совхоза хкоалагӀча отделене механизаторашта 1200 гектара тӀа тІоадал дІакъовла ши ди мара эшанзар. Макха боаккхашехьа тІехьа катокаш а техкаеш бир из болх. Хьаьх хьалъле лелаеш чакхбьлар Гелахаджиев, Майрбиев, Сааев. Шоай дийнахьара нормаш 170 — 180 процент кхоачашйора пар. Ялатаи дІадеделхьа бокъошца культивация яь яьккхай хъаь агрегато. Техника кийча, звеноп вІашагӀьехка хилар бахьан долаш бІаьстан хьахара балхаш ханнахьа дІадоладе йиш хилар отделене. Уж шера ялата лаьрхІа хьажкІаш кхее лаьрхІад отделене. Ялата 250 гектара тІеи сиЛоса 170 гектара тІеи дІаюоргІа уж. Цул совгІа мошаца доакъара 50 гектара тІа юврга.

Механизаторашта хІара гектара тІара 35 центнер хьажкІаиш 200 центнер силоси чуи социалистически сорт тІаийпал. ХІанзахьа тохабеишаб уж шоаш денна дош кхоачашдара.

* * *

ЙийслагӀча пятилетка кхоалагӀча, хоадамбеча шера юртбосахама культурай лакха хьувкъам кхебе Кала бо «Тойтинский» совхоза цьоалагӀиеи поллагӀиеи трактор-но - кхаи лелдеча бригадай механизатораш. 2140 гектар лаьта махха баьккхаб, 697 гектара тІа кІодитаиаи яь, 655 гектара тІа дергдолча балхаита кийча еш планировка яьй цар. Шинна бригаде бир, агрегат я ялатаи дІаъьеш. Цар хІанз дІаюоврги бІаьстан юкъе юи юртбосахама куль-туран я. Механизаторашта юкъе ъьалхе лелаю Кукаев Медуе, Закриев Усама, Чуниев Вахас. Дийнахь заллеет 30 мара па езачча цорез. Хьаоне 40—45 гектара тІа ялат дІалуя.

С. МАДАГОВ.

ПЛАНАЛ ЦАІ-АХ СОВГІА

Грозненски района «Ермоловский» совхоза шоллагӀа отделене кхаи доладелаиа йийслагӀча пятилетка кхоалагӀча, хоадамбева шера юртбосахама культурай лакха хьувкъам кхебе кала бо «Гойтинский» совхоза цьоалагӀиеи поллагӀиеи трактор-но - кхаи лелдеча бригадай механизатораш. 2140 гектар лаьта махха баьккхаб, 697 гектара тІа кІодитаиаи яь, 655 гектара тІа дергдолча балхаита кийчо еш планировка яьй цар. Шинна бригаде бир, агрегат я ялатаи дІаъьеш. Цар хІанз дІаюоврги бІаьстан юкъе юи юртбосахама культурай лакха хьувкъам кхебе ъьалхе лелаю Кукаев Медуе, Закриев Усама, Чуниев Вахас. Дийнахь заллеет 30 мара па езачча цорез. Хьаоне 40—45 гектара тІа ялат дІалуя.

С. МАДАГОВ.

Мело яц

Урус - Мартана района «Горец» совхоза кхоалагӀча отделене механизаторашта 1200 гектара тІа тІоадал дІакъовла ши ди мара эшанзар. Макха боаккхашехьа тІехьа катокаш а техкаеш бир из болх. Хьаьх хьалъле лелаеш чакхбьлар Гелахаджиев, Майрбиев, Сааев. Шоай дийнахьара нормаш 170 — 180 процент кхоачашйора пар. Ялатаи дІадеделхьа бокъошца культивация яь яьккхай хъаь агрегато. Техника кийча, звеноп вІашагӀьехка хилар бахьан долаш бІаьстан хьахара балхаш ханнахьа дІадоладе йиш хилар отделене. Уж шера ялата лаьрхІа хьажкІаш кхее лаьрхІад отделене. Ялата 250 гектара тІеи сиЛоса 170 гектара тІеи дІаюоргІа уж. Цул совгІа мошаца доакъара 50 гектара тІа юврга.

Механизаторашта хІара гектара тІара 35 центнер хьажкІаиш 200 центнер силоси чуи социалистически сорт тІаийпал. ХІанзахьа тохабеишаб уж шоаш денна дош кхоачашдара.

* * *

Оаха яздьчун лерагӀа

«БІаьсти яьннаа — гота кийча яц» аьина корта а болаш Наьсарен района боахамаша кхаиикара балхан дІадолаздара мишта кийчо яьй тохкаш яьча рсй. да материал кепатехар ух шера І марта арадаьлнача «Сердало» газето.

Цу рейда тІа гучадьха кхоачамбоапаран хиниалта бакъ а деш Наьсарен района юрта боахама управление начальника С. Сагова яздуг:

«Ух шера І марта арадаьлнача «Сердало» газето «БІаьсти яьннаа — гота кийча яц» аьина кепатехача рейда материала тІа бІаьстан балхаш дІадолаздара кийчо яра хьакъехьа гучадьха кхоачамбоапаран юстардоаъьан ер балхаш дьда боахамашка:

ПланагӀа 12260 гектара тІа лаьттанца Іайна тІоздаа дІакъов-ла. еаш ер районе. Из хІанзле 10291 гектара тІа дІакъаййлай.

БІаьстан балхаш дІадоладара районе боахамашкара ергига а юртбосахама техника тоаъь кийча я. Района совхозашка бІаьстан юхъье юь культурап дІае болаш бенна6. «Напрлновский» совхозе 25 марта коортолаш дІае болаьлий.

Гусеничин паркага сиин смешагІа болх байтара района совхозашка ошаш ва 421 саг, хІаьта волаш ъар 394 саг мара ваш. Цудухьа механизаторашш кийчеча № 14 йолча ГПТУ дешаш ва 84 саг.

ДІаера тоъаи йоацача 1200 центнер коартолех 1000 тонн Іалашъьай «Окажевский» совхозо, Госресурсашкара 700 центнер ий, нача планага дьежжа да хьажкІаш фу а.

Ухх шера цъьоалагӀча квартале 37000 тонн органически удобрением ихашки дІаихьа еаш дар районе механизаторашп, ХІанзле дІайлъар 29160 тонн мара яи.

ПланагӀа 3200 гектара тІа дІае еаш я районе ялата лаьрхІа хьажкІаш. Уж 4600 гектара тІа дІае лерхІ».

«КамАЗ» ЭКЗАМЕН ДІАЛУШ Я

«КамАЗ» яхача автомобилий хьалхара партиа 1974 шера арахеца еэаш я.

Дунен тІа эггара йоннхагӀйола завод Набережные Челны яхача города юххе хьалъеш латт, хІаьта автемобиль, ма дарра аьлча, Лыгачева цІергӀча Московски заводе хьаьь цуи опытни образец паччаьлийнен техникаиш деш я. Тохкаиц политичера ер репортаж языьий АПН корреспондента Сухачевский Витале.

ТОХХАМАШ де кийтьаь мугӀагӀа латт советски «ЗИЛаша», «ЗИЛаша», дозал лехьара «Мерседес-Бенц», йовзаш йолча комнанес хьалъара «КАМАЗаш». Низ болчеи куи лолчеи «КамАЗа» ише хоза товш ян уж. ТІаккха балха минтай-хьоГ из?

...Путевой листаи хьа а ийца цо кхоа мотгиганка Іоховш экспедитор. Шарех цхьайана машинан Іломашка лела еэаш я, вожаш тІо биллача" наькъашка, кхоалагӀьяраи асфальт биллача наьсьашка. Камазовски автомобеда кабина чу мотгиг корайпр ссуна. Машинот цун оельхьеесача приведо - вагонеи 16 тонн дІаяъьа еэа.

Мухь беза бале а этта дІаЙола а сена эшап йолча скоростага кхьъьар машина. Экзаменашка санна мара гІар-тата дап тха тахтироре» я. ХӀара сан ший болх бен ва. Водитель Каталжин Николай терхам тІабахийта наькъага хьежап ва. Ела этта машина лелае хала дап цунна — ноокъостап, ду пиковаиа гидроусилителя. Дукхаъча приборай хьежаи дІа-кхоан вагиа, инженер - конструктор Дитковский Борис.

Тхона кхьаьнена пархІата я кхоана чу. Тхона тІехьашка дина пап гаге — ду тІа салала йиш я смешни шоферга я вин пассажира а. Кабина чу ВаЙха я. Кхимет-тел Іай а цхьалхача кочача болх бе йиш я.

Нъькъха тата хьаъьаш кабина чу. Вайна ма харра, дизельни двигатель латтача машина кабина уч шортгина кІамъьа дича хьаъьаш, хІаьта ух чу — хийца. Мотора тата наькъа йиисте деш санна хет.

Бьдийпрзар. Водитела прибор-рий панела лампа лотайар. Бьыцарча сердало хьагоЙт стрелкаши цифраши. Каталжин Николая ко хьовзадир сердал чӀоагӀьечеи кІеаигьеаи реостата. Цъьаруча доп лоцдар хет из, бакъда, пайда бокха бола цох: энергии кхою, шофера бІаргаш кІадлаш.

Спидометр бІаргайча па тешаш подителя бІарахьежар со. Тха сеа етта поезд этта а тота долаеи а сахьата 90 километр йодар.

— Шекиувла везаш хьа. — са дагардаор кхетадича санна йиспхилар Каталжин. — Цхьап юкъа со се а духа тешаш вІадар цох: машина сиха йолий пІалла ха а хаш.

Инженера. Дитковске ІІакдетаиар со:

— Дахчах пайда йийаб кабина кийчьеча. Алхха эсретика духа есиига хинна Іаш из. Ужаза ІІалхийтай тата хьа па хоаийтаи йола материалаи. Пудупъа мотор бу болх новкъа бан, шофер кІеангагІа кІадлаш. Хьаьта машина лелае хала дап цунна — новкъостап, ду пиковаиа гидроусилителя. Дукхаъча приборай хьежаи дІакъоан вагиа, инженер - конструктор Дитковский Борис.

Тхона кхьаьнена пархІата я кхоана чу. Тхона тІехьашка дина пап гаге — ду тІа салала йиш я смешни шоферга я вин пассажира а. Кабина чу ВаЙха я. Кхимет-тел Іай а цхьалхача кочача болх бе йиш я.

Нъькъха тата хьаъьаш кабина чу. Вайна ма харра, дизельни двигатель латтача машина кабина уч шортгина кІамъьа дича хьаъьаш, хІаьта ух чу — хийца. Мотора тата наькъа йиисте деш санна хет.

Бьдийпрзар. Водитела прибор-

Инженеро уйла па еш аьлар:

— Автомобилаи хьаъра - вай хаиарча дунен опытах дикагӀа мел долчох пайда йийаб «КамАЗа» хьалъеча. Тайп - тайпара хьалашка тер ломашкеи карьеранкеи, шарачеи юртошкарчеи пьъкъашка. Лелаеш аттаа я, дукха доагер дап, беза мухь дІаХо. Цунна новкъа яи двигатель. Из чӀоагӀа лоарІяме да. Хьаьа аьчча дукагӀча дьъье Сибагерйеи Къатбагеаеи болх бе ма безий «КамАЗий».

— Ер-м машина яи, фьаьг ба, — йоах водитела Каталжин Николая. — Сумкача грузовикаи тІа болх бабб аз. Царех пъкьанна на ийпсье йиш йолаш яи «КамАЗ». Хьаьъьал долаш машина я. Долаго е цьатра. Мезиига гІа се автомато поз хоам бу. УрагӀ-водача хина - кхыйола передача оттае хьо кхоа па вой, машина тІехьашкаъьа па йохийтан автомато ше тормоз тохтірга. Машина яІа-юха хьоавача хана сигнал хьалоттаи автомато, тормозни системе фо кхоачалаца доалаве шоа а хоам бу. Лоацца аьчча, тъа хІама де дезаи ко кхеташеи вагІа мара. Хьаьта из кхестаде а геттара лата да — Іа яххар деи я ма-шина.

...Пьъкъа тІа тхога — хьежаи латтар пъкьанна «абитуриент» — «КамАЗа» кхыйола вариант — самосвал. Машина чура Іогьара а вьина машинаш масса йий хьъкъохар дийзар аз водителанка. Арахьара дар болх мишта бу бІарахьежа безам бар. Машинаи латтачара пІалийлъе», цъьа, юкъ вьинача гІолла — «центрольни пункте» юхаккачар дуьъа.

Йоккхий «КамАЗаи» хьалІеча кийчьена самолет санна йолаш яр...

(АПН).

«СЕРДАЛО»
3-гІа сагІ. 12 апрель, 1973 шу.

ЭРСИЙ ДРАМАТУРГИ ХЬАКХЕЛЛАР

ТАХАН 150 ШУ ДУЗ А. Н. ОСТРОВСКИЙ ВАЬ

А. Н. Островский ва эрсий халкъа драматургена ницкъ хьабйлар. Цуьн кхоллам халкъе оамал гучайоазкхаш, лакха социальни чулоацам болаш ба. Цуьн произведенеи лоарх1амех шиъ хана пийсе аьннад И. А. Гончарова. «Хьо цаг ва Фонвизина, Грибоедова, Гоголь лард села г1ала йиг-тенъкхаг. Хьол тIехьа1ъа мара биш хиннаш вай, эрсашца, куралца ала: «Хlанз вай долаш да вай, эрсий халкъа театр».

Островский бIубенна хиннад шиъ халкъа хьашташ хоац, уж кхоачашце г1ерташ литература хилдеза дезаш хиларех. Ишт1а кхетадеш хиннад цо эрсий театра декъашхаш цуьн репертуарш.

Ше чел яьккха ха драматически халкъа театр бахьан къовсам лоаттабен яьккхай цо. Хьаьта из театр хьа а кхиштад. Островский кхоллама театра декхарадеш в1алла тара хиннадац паччахьалкхен театрашта.

Бокхха ба А. Н. Островске тIехьажена бита кхоллам. Цо шолг1ачу яьлар жанрий 47 драматически произведени, масала, драмаш, комедеш, хроникаш, пьесаш, фальгаш.

Островске яьзъяь пьесаш — цхьан сага летача тайпара аьнна хIама дан. Из пергина — ткъе-х1инца лайна бала, цо из газат, цуьн далоаттаммаш да. Ц1ахьалла духхьара Островский революционни демократа. Чернышевске, Добролюбова илейни дог хьалъхьйлоцуш, шолг1ачу хьа из вакхар дуьхь къовсам лоаттабора халкъа мостагIашца, хIанз аьлча Островский ше шиъарга, паччахьа 1ъала хиннад гучайоазкхаш пар. Цуьн дикагIа йолуш пьесашка Чернышевске эйра «иен болеп сий долеп ницкъ, хIаьта Добролюбова бедадаьккхаш кхолладо лолла вахар кердадаккха» из г1ертлера. Из малярра хьехьоккхаш а ер-дихагIа йолу Островске пьесаш. Масала, шиъ хьалхарера «Свои люди — сочтемся» («Вой цах — воайла хетатарга») яхача пьеса тIа цо хьехьенхар купенаш, цаергана довлла вуьнан, тар леладу харцо-тIаьре тIулаккхаш, эрсий буржуазин. Цу пьеса социальни иц1 байзар паччахьа Iаьдала, цудухьа цхьаьна а мотте сцена тIа оттанйтанзар из.

Волалуучьеха когагьбитара валанзар Островский. Юхьханца хоалора славянофилий влинин. Цар, цкъарчоа, тешаваьлар Островский куччай саина дика лаь бан аьнна, Къьагlа гучадальар из «Бедность — не порок» (Къел яйн дац»), «Не в свои сани — не садись» («Хьан йоаначу соалоза тIа ма ха») яхача пьесаш тIа.

Бокъьа, Чернышевске шийтара даьнна г1алаташ гучадьккача, Островский ницкъа новкъа ваьлар. Цуьн тIехьагIа цо яьлар «Доходное место» (*«Хламаг йоана моттиг»*) яха пьеса. Пьеса дерригача халкъо хьалланзар, контикас а могайар из. Паччаха Iаьдало делабеш бола тийшабоах гучабаккхара, цуьн дайна сий хьалъхьара яха а йоккха моттиг д1алоан Островске пьесашца юкъе. Из дар Iаьдалаача б1ашцера 50 шерашка «Современник» яхача журнало Островскена г1о-новкъостаг дар. «Хламаг йоала моттиг» тIехьа тара я Грибоедова «Хьыкъьалаз бала кхачар» («Горе от ума»), Гоголя «Ревизор» яхача пьесаш-та. Цу пьеса тIа паччаха бюрократически Iаьдала режимо дуьхьаьвалар Островский. Цу хана из пьеса изъяр доккхача политически маIане дар. Паха из дика хетта а хила Цудухьа яьлъяьлъ Л. Н. Толстоис: «Бокхха чуловацам болаш, низ болаш, таханара вахар долаш и из». Бюрократически Iаьвала паччахьа Iаьдало хьалхаьккха-низ болаш дисар. Амма, цо леладаьлар тIехьагIа хьалкхийначча тIехьежо Iаьходаьлар.

Эгтара бокхагIа бола толам бевьккхар Островске «Гроза» яха пьеса яьзййча. Добролюбова аьннача тайпара, геттара кIаййча йолуча хьалсаго